

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการใช้และความต้องการสารสนเทศเพื่อการบริหารของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในด้านรูปแบบ เนื้อหา ภาษา อายุและแหล่งสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดหาสารสนเทศให้สอดคล้องกับการใช้และความต้องการสารสนเทศเพื่อการบริหารของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดประชากร
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 19 แห่ง ทั้งนี้ไม่รวมห้องสมุดมหาวิทยาลัย จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เนื่องจากในขณะทำการวิจัย โครงสร้างการบริหารของศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อยู่ในระหว่างการขออนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยฯ ส่วนสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหาร และศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ยังไม่มีผู้ดำรงตำแหน่ง

สำหรับประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย 3 ระดับ ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าห้องสมุด รองผู้อำนวยการและ/หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ และบรรณารักษ์ หัวหน้าฝ่าย/ศูนย์/หน่วยงาน/งาน/สำนักงานเลขานุการ/สำนักงานผู้อำนวยการหรือเทียบเท่า จำนวน 222 คน จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 19 แห่ง ในจำนวนนี้ได้ครอบคลุมห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีทั้งหอสมุดกลางและห้องสมุดวิทยาเขตที่มีผู้อำนวยการเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารและการดำเนินงานของทั้งหอสมุดกลางและห้องสมุดวิทยาเขต ซึ่งได้แก่ สำนักหอ

สมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร และสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในห้องสมุดบางแห่ง จำนวนหัวหน้าฝ่ายอาจไม่เท่ากับการแบ่งฝ่ายงาน เนื่องจาก ผู้บริหารบางคนดำรงตำแหน่งมากกว่า 1 ตำแหน่ง ในกรณีที่ผู้บริหารดำรงตำแหน่งต่างกัน ผู้วิจัยจะจัดเป็นประชากรในตำแหน่งที่สูงกว่า ส่วน ในกรณีที่ผู้บริหารดำรงตำแหน่งระดับเดียวกัน ผู้วิจัยจะนับเป็นประชากร 1 คน ดังปรากฏรายละเอียด ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประชากรจำแนกตามระดับการบริหาร และห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุด	ผู้อำนวยการ	รองผู้อำนวยการ	หัวหน้าฝ่าย	รวม
กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้	1	3	2	6
สถาบันวิทยบริการ				
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1	5	10	16
สำนักบรรณสารการพัฒนา				
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	1	1	8	10
สำนักบรรณสารสนเทศ				
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	1	1	3	5
สำนักวิทยบริการ				
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	1	3	4	8
สำนักวิทยบริการ				
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	1	4	2	7
สำนักวิทยบริการ				
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				
ฝ่ายหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี	1	1	3	5
ฝ่ายหอสมุดคุณหญิงหลง				
อรรถกระวีสุนทร	-	-	2	2
สำนักวิทยบริการ				
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	1	2	5	8
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์				
วิทยาเขตบางเขน	1	2	9	12
วิทยาเขตกำแพงแสน	-	1	5	6

ตารางที่ 1 ประชากรจำแนกตามระดับการบริหาร และห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ต่อ)

ห้องสมุด	ผู้อำนวยการ	รองผู้อำนวยการ	หัวหน้าฝ่าย	รวม
สำนักหอสมุด				
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1	3	6	10
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				
วิทยาเขตท่าพระจันทร์	1	3	14	18
วิทยาเขตรังสิต	-	-	3	3
สำนักหอสมุด				
มหาวิทยาลัยนเรศวร	1	1	7	9
สำนักหอสมุด				
มหาวิทยาลัยบูรพา	1	3	7	11
สำนักหอสมุด				
มหาวิทยาลัยมหิดล	1	5	32	38
สำนักหอสมุดกลาง				
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	1	6	6	13
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร				
หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์	1	2	5	8
หอสมุดสาขาวังท่าพระ	-	-	5	5
สำนักหอสมุดกลาง				
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า				
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง	1	2	5	8
สำนักหอสมุดกลาง				
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า				
พระนครเหนือ	1	2	5	8
สำนักห้องสมุดและบรรณสารสนเทศ				
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี				
พระจอมเกล้าธนบุรี	1	1	4	6
รวม	19	51	152	222

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า หนังสือ บทความวารสาร และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้และความต้องการสารสนเทศ ปัญหาในการใช้สารสนเทศ ตลอดจนผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยและการบริหารงานห้องสมุดมหาวิทยาลัย

2. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ศึกษา แบบสอบถามที่สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน (ปรากฏรายละเอียดในภาคผนวก ก) คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งบริหารดังกล่าว ลักษณะของแบบสอบถามตอนนี้เป็นประเภทเลือกคำตอบและเติมคำ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการใช้และความต้องการสารสนเทศเพื่อการบริหารของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ การใช้และความต้องการสารสนเทศเพื่อการบริหารในด้านรูปแบบ เนื้อหา ภาษา อายุและแหล่งสารสนเทศ แบบสอบถามในตอนนี้เป็นแบบสอบถามวัดระดับ โดยกำหนดระดับการใช้และระดับความต้องการ ออกเป็น 5 ระดับ คือ

ระดับค่าคะแนน = 5 หมายถึง มีการใช้และมีความต้องการอยู่ในระดับ มากที่สุด

ระดับค่าคะแนน = 4 หมายถึง มีการใช้และมีความต้องการอยู่ในระดับ มาก

ระดับค่าคะแนน = 3 หมายถึง มีการใช้และมีความต้องการอยู่ในระดับ ปานกลาง

ระดับค่าคะแนน = 2 หมายถึง มีการใช้และมีความต้องการอยู่ในระดับ น้อย

ระดับค่าคะแนน = 1 หมายถึง มีการใช้และมีความต้องการอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามไม่ใช้/ไม่ต้องการสารสนเทศไม่นำมาคิดค่าคะแนน

สำหรับการกำหนดเนื้อหาของสารสนเทศเพื่อการบริหารนั้น ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ เนื้อหาทางด้านห้องสมุด เนื้อหาทางด้านการบริหาร และเนื้อหาอื่น ๆ โดยได้ศึกษาจากหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ทั้งระดับปริญญาบัณฑิตและบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และจากระบบการจัดหมู่ทศนิยมของคิวอี้เป็นแนวทางในการจำแนก ดังนี้

ส่วนที่ 1 เนื้อหาทางด้านห้องสมุด กำหนดเนื้อหาเป็น 7 กลุ่มใหญ่ โดยประมวลจากการศึกษาหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ทั้งระดับปริญญาบัณฑิตและบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และจากระบบการจัดหมู่ทศนิยมของคิวอี้

ส่วนที่ 2 เนื้อหาทางการบริหาร จำแนกเนื้อหาออกเป็น 7 กลุ่มตามหมวดวิชาการจัดการทั่วไปซึ่งเป็นหมวดวิชาย่อยภายใต้หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ของระบบการจัดหมู่ทศนิยมของคิวอี้

ส่วนที่ 3 เนื้อหาอื่น ๆ เป็นเนื้อหาที่นอกเหนือจาก 2 ส่วนดังกล่าว จำแนกเนื้อหาออกเป็น 8 กลุ่ม ตามระบบการจัดหมู่ทศนิยมของคิวอี้ และได้จำแนกเนื้อหาของหมวดวิชาสังคมศาสตร์ออกเป็นหัวข้อย่อย 9 กลุ่ม เนื่องจากเป็นสาขาวิชาที่มีเนื้อหาหลากหลายและมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานห้องสมุด หัวข้อย่อยของหมวดวิชาสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) สถิติทั่วไป 2) รัฐศาสตร์ 3) เศรษฐศาสตร์ 4) กฎหมาย 5) รัฐประศาสนศาสตร์ 6) ปัญหาสังคมและการบริการสังคม 7) การศึกษา 8) การพาณิชย์ การสื่อสาร การขนส่ง และ 9) ประเพณี ขนบธรรมเนียม คติชนวิทยา

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้สารนิเทศ และข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดหาสารนิเทศ จำนวน 2 ข้อ

คำถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้สารนิเทศ มีจำนวน 1 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบวัดระดับปัญหา โดยกำหนดช่วงความถี่ของระดับปัญหาเป็น 5 ระดับ คือ

ระดับค่าคะแนน = 5 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาดตรงกับข้อความนั้น ๆ ในระดับมากที่สุด

ระดับค่าคะแนน = 4 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาดตรงกับข้อความนั้น ๆ ในระดับมาก

ระดับค่าคะแนน = 3 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาดตรงกับข้อความนั้น ๆ ในระดับปานกลาง

ระดับค่าคะแนน = 2 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาดตรงกับข้อความนั้น ๆ ในระดับน้อย

ระดับค่าคะแนน = 1 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาดตรงกับข้อความนั้น ๆ ในระดับน้อยที่สุด

ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีปัญหาไม่นำมาคิดคะแนน

ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดหาสารนิเทศ คำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงข้อเสนอแนะในด้านรูปแบบ เนื้อหา ภาษา อายุ แหล่งสารนิเทศ และอื่น ๆ

3. ทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นกับผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอกชน 6 แห่ง จำนวน 39 คน ได้แก่ ผู้บริหารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จำนวน 7 คน ผู้บริหารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ จำนวน 8 คน ผู้บริหารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกริก จำนวน 4 คน ผู้บริหารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร จำนวน 4 คน ผู้บริหารหอสมุดและศูนย์สารสนเทศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 8 คน และผู้บริหารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 8 คน

การทดสอบแบบสอบถาม พบว่า มีข้อบกพร่อง 1 แห่ง คือ แบบสอบถามตอนที่ 2 ข้อ 7-8 ในส่วนอายุของสารนิเทศและแหล่งสารนิเทศที่ใช้และต้องการ มีผู้บริหารบางท่านตอบผิดวิธี กล่าวคือ จากคำอธิบายให้ใส่หมายเลข 0, 1, 2, 3, 4, หรือ 5 เพื่อแสดงระดับการใช้และความต้องการ แต่ผู้บริหารบางท่านได้ใส่ เครื่องหมาย ✓ ในแบบสอบถาม จึงได้แก้ไขโดยอธิบายวิธีการตอบไว้ในส่วน “คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม” ซึ่งอยู่ในหน้าแรกของแบบสอบถาม เมื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำไปใช้กับประชากรต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งแบบสอบถามครั้งที่ 1 ให้แก่ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 222 ชุด ตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม 2542 ถึงวันที่ 8 กันยายน 2542 และได้ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2542 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2542 ผลปรากฏว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 139 ชุด คิดเป็น 62.61% ผู้วิจัยจึงได้ส่งแบบสอบถามอีกเป็นครั้งที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2542 จนถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2542 และทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2542 ถึงวันที่ 25 ธันวาคม 2542 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 48 ชุด รวม 2 ครั้ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 187 ชุด คิดเป็น 84.23% ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด หลังจากตรวจสอบแล้ว มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน 181 ชุด คิดเป็น 81.53% ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC* โดยใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งบริหารดังกล่าว ใช้วิธีหาความถี่ และค่าร้อยละ

2. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการใช้และความต้องการสารสนเทศเพื่อการบริหารในด้านรูปแบบ เนื้อหา ภาษา อายุและแหล่งสารสนเทศ ตลอดจนปัญหาในการใช้สารสนเทศ นำมาวิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบแต่ละข้อ และนำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนตามการใช้ และความต้องการของประชากรแต่ละกลุ่ม และทดสอบค่า F (F-test) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้ในการเปรียบเทียบได้กำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยการเสนอผลทดสอบค่า F ซึ่งแสดงว่ามีความแตกต่างระหว่างข้อมูลนั้น จะทำโดยใส่เครื่องหมายดอกจัน (*) ไว้ที่ค่านั้น ๆ พร้อมทั้งมีการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วย

3. กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายข้อมูลที่เป็นค่าเฉลี่ย ดังนี้

ข้อมูลวัดระดับการใช้และความต้องการสารสนเทศเพื่อการบริหาร ตลอดจนปัญหาในการใช้สารสนเทศ ค่าเฉลี่ยที่คำนวณ ได้มีความหมาย ดังนี้

4.51 - 5.00 มากที่สุด

3.51 - 4.50 มาก

2.51 - 3.50 ปานกลาง

1.51 - 2.50 น้อย

1.00 - 1.50 น้อยที่สุด

ส่วนข้อมูลที่มีผู้ตอบว่า ไม่ใช่ ไม่ต้องการ และไม่มีปัญหา จะมีค่าเท่ากับ 0 จะไม่นำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย

สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอในบทที่ 4 ส่วนการสรุปและอภิปรายผล นำเสนอในบทที่ 5 ตามลำดับ